

ISSN 0350-185x, LXIV (2008), p. (227-238)

УДК 811.163.41'282.2'366.54

ID 154026508

СОФИЈА МИЛОРАДОВИЋ
(Београд — Косовска Митровица)

„ВРОДЕ РАЗВЕРНУТОЈ В ПРОСТРАНСТВЕ ДИАХРОНИИ“*

У раду се, на примерима из говорâ неколиких српских дијалеката, показује да синхроно стање у српским дијалектима представља одређену врсту реинтерпретације историјског развоја средстава за изражавање посесивности у супстантивним конструкцијама.

Кључне речи: адноминални посесивни датив, везана посесивност, адноминални посесивни генитив, *на*-конструкција, шумадијско-војвођански, смедеревско-вршачки, косовско-ресавски и призренско-тимочки дијалекат.

„Нынешний славянский диалектный ландшафт в отношении многих явлений представляет собой нечто вроде развернутой в пространстве диахронии, в которой временная последовательность развития систем или их фрагментов манифестируется в территориальной проекции“ (Н. И. Толстой, *Славянская лексикология и семасиология*, Избранные труды, Том I, Москва 1997, 15).

Будући да географско распрострањавање различитих формалних експликација за изражавање праве припадности (*кућа мога оца // моме оцу кућа // на мојега оца кућа*) и тзв. егзистенцијалне посвојности (*сестѐра мога оца // моме оцу сестѐра // на мојега оца сестѐра*) одражава аналогне процесе у историји балканословенских језика, овим прилогом, користећи се грађом из четири српске дијалекатске формације, хтело се још једном подсетити на значај изучавања дијалекатске синтаксе за извођење валидних закључака у области историјске дијалектологије. Наиме, и дијалекатски материјал само из појединих српских народних говора са примерима супстантивних конструкција за исказивање посесивности потврдиће цитирани закључак Н. И. Толстоја,

---

* Овај текст је настао као резултат рада на пројекту *Дијалектолошка исцртаживања српског језичког простора* (ЕДБ 148001), који у целини финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

модификован утолико што је за ову прилику „сужен“ на српски дијалекатски простор.

I

Познато је да датив у функцији означавања припадности „у већини дијалеката и у књижевном језику није чест (адвербативна употреба много је обичнија). Највише га има у дијалектима на истоку, призренско-тимочком и косовско-ресавском“ (Ивић 1957, 344).¹ Наводећи основне особине косовско-ресавског дијалекта, П. Ивић је записао: „С друге стране врло је жив посесивни датив, и то не само од личних заменица и не само у адвербативној употреби: *Донесе маћку у богашем трговцу кућу* (= у кућу богатог трговца)“ (Ивић 1985², 104). Адноминални посесивни датив је, према подацима из објављених студија и чланака, на територији косовско-ресавског дијалекта интензивније у употреби него у књижевном језику. Истраживачи су забележили бројне примере тзв. везане посесивности типа *кућа моме оцу* (= *кућа мога оца*), тј. паралелну употребу посесивног генитива и посесивног датива. Када је реч о косовско-ресавским говорима у целини, А. Н. Собољев закључује да није могуће окарактерисати стабилност адноминалног посесивног датива на основу доступног материјала из појединих говора косовско-ресавског дијалекта. Међутим, на основу тог материјала, коме се сада може придружити и доцније објављена грађа из Параћинског Поморавља, Собољев уочава одсуство посесивних адноминалних *на*-конструкција у реченим говорима (Соболев 1991, 136).

У говорима призренско-тимочког дијалекта, у огромној мери захваћеним балканским језичким процесима и приборјаним балканском језичком савезу, примарна је улога предлога при структурирању именских конструкција. Дакле, једино се у овим говорима категорија посесивности изражава у правом смислу као „балкански аналитизам“ (предлошка конструкција с општим падежом); овде треба напоменути да *Genitivus originis* с предлогом *од* није нарочито честа конструкција у призренско-тимочким говорима. У релевантној дијалектолошкој литератури (Ивић 1985², 112) стоји да се у великом делу призренско-тимочких говора за изражавање посесивних значења користи конструк-

¹ У српском књижевном језику, као и у народним говорима који су ушли у основицу српског језичког стандарда, „посесивни датив који означава посесора по правилу је енклитички облик личне заменице“ (Антонић 2004, 85). Међутим, овом приликом неће бити речи о употреби енклитичког облика датива личних заменица у посесивној служби, која је позната књижевном језику и која је, уосталом, веома фреквентна у косовско-ресавским и призренско-тимочким говорима.

ција лишена флексије (*на* + ОП), док пак у неким од њих постоје посебни облици датива са посесивном функцијом, као архаичније решење, тј. реликти старог деклинационог система који су „преживели аналитизам“. Овакви облици датива најчешће егзистирају напоредо са њима еквивалентном конструкцијом *на* + ОП. Једна од структуралних разлика између двају поддијалеката призренско-тимочког дијалекта — призренско-јужноморавског и тимочко-лужничког — јесте и чување дативних форми у првом и њихово одсуство (тачније, ретко присуство) у другом наведеном поддијалекту (Ивић 1985², 113, 125). И као што је до сада више пута истицано — уклањање датива из морфолошког система и његова замена *на*-конструкцијама припада, са аспекта историје језика, завршној етапи нестајања синтетичких облика.

II

Синтетички начин изражавања граматичких значења, познато нам је, сматра се изходним за словенску језичку структуру. Међутим, у једном периоду је дошло до смене општесловенске синтетичке тенденције и тенденције аналитичког карактера. И управо, грађа са примерима супстантивних конструкција за изражавање посесивности из четири српска дијалекта (шумадијско-војвођанског, смедеревско-вршачког, косовско-ресавског и призренско-тимочког) на својеврстан начин треба да нам посведочи о току процеса те смене, о томе „как именно происходила борьба и смена главенствующих тенденций развития“ (Соболев 1989, 220).

Анализа грађе из поменути четири дијалекта која је објављена у монографским студијама и радовима посвећеним народним говорима који припадају тим дијалекатским формацијама, одн. „пролазак“ кроз савремено стање појединачних дијалекатских јединица, омогућила је да се прецизније установи ток процеса и редослед појава у историјском развоју средстава за изражавање семантичке категорије посесивности у оквиру адноминалних конструкција.²

III

У говорима Баната постоји само адноминални посесивни датив заменичких енклитика (снајка ми, човек тај и жена му), а уобичајен је

---

² И овом приликом морам напоменути да је рад на прилозима овога типа додатно компликован услед недовољне истражености и описаности синтаксе народних говора. Синтаксички подаци углавном се дају узгредно, у најбољем случају, у виду додатка студијама које обрађују морфолошке системе одређених народних говора.

посесивни генитив, као везани падежни облик: снајиног брѣта ћерка, мѡје мѡтере сѹкња, Лѡзе Биберовог ђтац (Ивић et al. 1997, 311–312). Међутим, „изразиту говорну особеност представљају контаминирани конструкције као мѡје снаје брѡтова ћерка“, па је те врсте и пример: када сам једѡред писо баба-Јѹци, тѡм Јѡци Бѡрићевим његовој мѡтери, а попут онога из Врдника у Срему: мојим младѡжењи његова сѡстра (Исти, 312).

Иван Поповић наводи да у бачком говору Госпођинаца постоји посесивни датив, „али се употребљава само од енклитичких облика личних заменица, и то уз именице које значе сроднике“. Дакле, редовно је: његовог брѡта дѡте, кѹћа ѡнѡг Триве (Поповић 1968, 223).

Теренски подаци из Смедеревског Подунавља³ сведоче нам о утицају косовско-ресавске миграционе струје. Доста примера забележено је у моравском селу Вранову, нешто мање у Суводолу, а тек понеки пример и у осталим селима ове области, где доминира посесивни генитив. Примери из Вранова: тѡ је мѡјем мѹжу фамйлија, њѡнем стрйцу кѹћа, колиба ди је била тѡм мѡјим овѡм пѡсинку, овѡ ѡдѡ мѡјим дѡверу бйо плац, мѡјим ѡцу пѡнтим ѡца, синѡвац ѹзо мѡјим брѡту ћерку, а тѡо да је удѡ за једнѡга — тѡм њигѡвом сйну дрѹг. Примери из Суводола: и дѡца ѡбѹчѡна сирѡтињска ка онѡм гѡзде, сйн мојем дѡверу, тѹ кѹћа ди сѡд ѡвом мѡјем синѡвцу, бѡба тѡм девојчйци — Стѡница Пѡвић.

Тако се и у смедеревско-вршачком говору села Чумића могу чути примери типа: њѡној другарйци ђтац йма мѡлу плаћу. Истакнуто је да је овај тип датива „интензивније у употреби него у књижевном језику“ (Грковић 1968б, 146).

Треба поменути да је П. Ивић у монографији *О говору Галићѡљских Срба* уз примере: брйнем се за сѡстру ми, дркје срце ми, митнй га на рамѡнѹ му (= баци му га на раме) — који сведоче о учвршћивању и проширивању посесивног датива личних заменица, „и то у фиксираној адноминалној употреби“ (Ивић 1957: 344–345) — навео и то да се у случајевима везане посесивности, типа *кућа мога оца*, у српском језику среће и страна конструкција: дй је бѡјйна ми пушка (присвојни придев + замен. дат. енклитика) (Исти, 343).

У монографији о ресавском говору нема, нажалост, никаквих синтаксичких бележака, али навешћу примере којима се илуструју падежни завршеци код именица сва три рода: то је твѡјему ѡцу фами-

³ Подаци су добијени љубазношћу колеге Жарка Бошњакѡвића, на чему му најлепше захваљујем.

ља, то је твојем пријатељу бостан (Пецо/Милановић 1968, 303), мѡ(ј)ем оцу мајке баба (Исти, 323).

Радоје Симић у говору Левча бележи знатно ређи посесивни генитив (ћерка првога газде што е у Сибници) од посесивног датива, као и то да се посесивни генитив доследно употребљава „када се не ради о сопствености у ужем смислу“ (Симић 1980, 30). Иначе је: да тражим мѡем сину другови, овѡм Милѡнку ѡнук, у мѡем тѡчѡ виноград, Драгѡтину овѡм дућан (Исти, 98).

Адноминални посесивни датив је високофреквентна категорија у говору Трстеника, и то углавном у источној зони овога говора: овѡм Јѡчѡћу женѡ, у Милѡмиру Ћѡсићу лозѡ, њѡве онѡм Лепѡнцу су биле (Јовић 1968, 167).

У говору Александровца и Бруса честа је употреба посесивног датива наместо посесивног генитива: овѡ ’е жѡна њѡшем учѡтељу, тѡ ’е сѡстра мѡме другу (Алексић/Вукомановић 1966, 312).

Следећим примерима из Лукова илустрована је „врло (...) жива употреба посесивног датива“: ѡна је ћерка Мѡрку Недељкѡвићу, ѡн је твоѡм чѡвѡку роћак (Грковић 1968а, 130).

У говору села Мрче у куршумлијском крају уобичајен је посесивни датив: сѡстра овѡм чѡвѡку, говѡда твоѡм дѡверу, кѡшобран једнѡ женѡ (Радић 1990, 35).

Датив се у говору Параћинског Поморавља веома често јавља у именичкој синтагми и њиме се тада изражава права припадност, у оквиру двеју релација: *лице — лице* и *лице — предмет* (Милорадовић 2003, 135–142). Он је чешће у тој служби него њему синонимна предлошко-падежна конструкција *од + Г/ОП*, а из употребе је потпуно истиснуо облик посесивног беспредлошког генитива. Навешћу само неке од многобројних потврда за адноминалне дативне форме у посесивној функцији:⁴ мѡјем унѡку два детѡта, мѡјем сељаку и роћаку ћерка била за тога, ѡни сви вѡчу да је другем чѡвѡку дѡте, ел знаш Мѡрку Ђурѡнем ћерка гѡ је, ѡсто мѡје братанѡце као чѡек, тѡм Жике ћерка, Љубѡише ветеринару жѡна, овѡм детѡту дѡда, мѡјем унѡчету другар; у њѡгѡвем брату кѡћу, ус кѡћу мѡјем оцу, да пита дѡ тѡм чѡвѡку кѡћа, тѡ њѡнем мѡжу плац, Милѡну Мѡкинем кафѡна, тѡ бѡре тѡм оцу, у мѡјем

⁴ С обзиром на морфолошки (наставак *-е*), а најчешће и прозодијски синкретизам генитива и датива код именица женског рода у једнини, тврђење да се у оваквим и сличним примерима ради о дативу заснивам на чињеници да код именица мушког и средњег рода, где не постоји облички синкретизам, нема потврда мешања генитива и датива. Такође, код именица м. р. које припадају 2. деклинационом типу, одредба која стоји уз управну именичку лексему јасно сведочи о томе да је у питању облик датива.

комшије двориште најће, Стéве Ми́тинем коли́ба, дé сли́ка онéм де-вôјчету. У највећем броју забележених примера ради се о егзистенцијалној посвојности, тј. о означавању родбинског припадања. Посебно наводим примере са множинским облицима именичких синтагми: он дошо у мојјима родитељима кѹћу, она је из дõбрема људѹма кѹће.

У клисурском говору Радимаца, у Румунији, посесивни датив није нарочито чест: мојој мами сестра (Томић 1987, 439).

Говор Алексиначког Поморавља сачувао је посебне облике датива са посесивном функцијом код свих деклинационих типова: моéм бра́ту шура́к, мо́јзе ма́јке та́тко, до моéм комши́је вратни́цу (Богдановић 1987, 152–153). Сачувани облици превасходно се односе на бића, и то углавном на лица. Недељко Богдановић истиче да „овакви облици Д егзистирају напореда са облицима ОП (на моу мајку о́тац, на овога Ве́лка бра́т, на млађега сина́ ћерка — Исти, 239, прим. С. М.) за исте функције и не осећају се необичним или ’застарелим’“ (Исти, 153). И истиче да у говорима Сврљига нису обични, поготово не у примерима тзв. везане посесивности (*моем браћу шурак*), и да је тамо у оваквим случајевима у употреби *на*-конструкција (Исти, 152, нап. 275).

У говору Запаља срећемо и употребу датива и употребу конструкције *на* + ОП за исказивање посесивности: мојéму дéдету бра́т, и овóму едан сина́ (тако и: шта́ла чове́ку); она́ е у́јна на то́га Ра́че, овáм, на комши́е, на овѹја е а́мбар (Марковић 2000, 223, 226).

У Бучуму се посесија изражава конструкцијом *на* + ОП (то је де-тé на Ра́дена и на Ра́ду) (Богдановић 1979, 117). Тако је и у Лужници: бра́т на мо́јевога ста́рца је свирѹл у кланéта, на Сла́вка Бра́нкоскога шта́лу не́ћи запалил (Ћирић 1983, 65).

У говорима Понишавља се посесивно значење формализује општим падежом с предлогом *на*: на мо́јега о́ца сестра́ сéдам (детета) има́ла, на зѹлву ми на снау́ бра́т (= брат снахе моје заове), на моју́ тётку сина́ (Ћирић 1999, 155).

Када је у питању говор Црне Траве и Власине, тамо су забележени примери типа: од о́ца ма́јка, ћерка од бра́та; а поднаслов *Остѹаци других ѹадежних облика* у монографији о говору ових области доноси и примере: дали́ смо бра́ту, да́дено жéне, али не доноси ниједан пример са посесивним именичким дативом (Вукадиновић 1996, 141–143). Регистрована је и потврда родитељи на онóга сина́ (Исти, 256), без икаквих коментара о фреквентности посесивних конструкција присутних у овом говору.

Михаило Стевановић истиче да је посесивни датив у ђаковачком говору у веома широкој употреби: „припадање живим бићима Ђаковци казују једино овим обликом“, уз напомену да се може „који пут у овој

служби чути и облик генитива, али такви примери, донесени са стране од дошљака, можда покоји и већ раније, ипак у говору ђаковачком никако нису могли дубље ухватити корена“: овема децама отџц, мџзе мајке брџт, Стајџну Стџфићу кџћа (Стевановић 1950, 140–141).

Слободан Реметић је забележио да се датив веома добро чува у говору Призрена, те да је и посесивни датив веома чест: мџему брџту другџр, јџному шнајдџру жџна тџј родиџла (Реметић 1996, 451).

IV

Готово сви примери конструкција са адноминалним посесивним дативом забележени у овде цитираним монографијама и радовима о српским народним говорима могу се представити помоћу три трочлана модела⁵, поређана по фреквентности⁶:

ProNDat // AdjDat + NDat + NPadež

пример: *моме браћу ћерка*;

NPadež + ProNDat // AdjDat + NDat

пример: *сестџра моме другџу*;

NDat + ProNDat // AdjDat + NPadež

пример: *Воје онем браћџ*.

Члан ProNDat // AdjDat најчешће бива присвојна или показна заменица, односно придев у дативу у својству обавезног детерминатора, а може бити и број, назив занимања и слично. Именица у дативу наводи се у својству посесора; именица у својству посесума најчешће је у номинативу, али се среће и у свим зависним падежима, сходно синтаксичкој функцији посесума.

Конкурентски развој одређених граматичких средстава често резултира и појавом контаминираних форми. У овом случају, о томе сведочи пример из Смедеревског Подунавља: мџје (Г) маџтери (Д) дџте мџшко џмрло од џчи, као и пример из Параћинског Поморавља: код Мџлосава (Г) Вџјџнем (Д) кџће.

⁵ Коришћени симболи:

AdjDat — придев датив

ProNDat — заменица датив

NDat — именица датив

NPadež — падеж независно од структурног лика.

⁶ Неком другом приликом биће речи о могућим разлозима мање или веће фреквентности свакога од наведена три модела у српским народним говорима. Ово питање се само наметнуло након прегледања објављене теренске грађе.

Готово све конструкције наведене као примери употребе адноминалног посесивног датива у овде реченим народним говорима одликују се синтаксичком маркираношћу. Наиме, употреба датива у њима условљена је обавезним присуством детерминатора (уп. наведене трочлане моделе), те датив у том случају бива везани падежни облик. Пошто се у српском језику употреба посесивног генитива среће само онда када именицу прати одредба, то се посесивни именички датив, „освојивши“ семантичку сферу изражавања односа припадности генитивом, ретко може изразити као слободна падежна форма⁷.

V

Сегмент историјске синтаксе који се тиче истискивања посесивног генитива од стране датива и настајања новог средства изражавања *ѝосесије*, аналитичког по своме карактеру, следећи податке из писаних споменика, обрадила је А. Минчева у монографској студији посвећеној развоју посесивног датива у бугарском језику (Минчева 1964). Тако се може пратити ланац развоја посесивног датива и његове функционалне аналитичке паралеле: (1) постојање блиских по значењу средстава (генитив // датив) за исказивање посесивности, (2) у низу случајева, на месту једних синтаксичких конструкција (генитив), напоредо с њима функционишу одговарајуће, првобитно синонимичне синтагме (датив), (3) оне се у одређеној фази свога функционисања претварају у дублете (датив) неких од конструкција са којима су ступиле у садејство при изражавању одређених семантичких односа, (4) уопштавање једног средства (датив), као замена другог, старог (генитив), за обележавање припадности, (5) установљавање аналитичке конструкције (*на* + ОП) као функционалне паралеле претходној флективној.

Као што је у некима од претходних радова већ истицано⁸ — уз (1) необележавање разлике између значења места и значења циља кретања и (2) формално преклапање и употребу конструкције с предлогом *с(а)* као средства изражавања и инструменталних и социјативних значења — сливање посесивних функција генитива и датива, те уопштавање адноминалног посесивног датива, представља трећу осо-

⁷ У појединим косовско-ресавским и призренско-тимочким говорима бележе ни су и такви примери, али не доследно, те није основано њихово узимање приликом формулисања одређених закључака.

⁸ Први пут сам ову тему „отворила“ у раду *Analytismus in serbischen Dialekten. Sammelband* “Die europäischen Sprachen auf dem Wege zum analytischen Sprachtyp” (= Eurolinguistische Arbeiten 1), Uwe Hinrichs und Uwe Buettner (Hrsg.), Der Verlag Harrassowitz, Wiesbaden — Institut für Slavistik an der Universität Leipzig, 2004, 303–317.

беност српских народних говора која упечатљиво сведочи о њиховој склоности ка аналитизму и која тај аналитизам наговештава. Потврду чињенице „сливања“ посесивних функција генитива и датива — као претходнице елиминисања флективне форме — налазимо и у следећој констатацији П. Ивића: „(...) место датива *на* + исти облик (*казала на царску ћерку*), а иста конструкција служи и за посесивно значење (*кућа на мојега брата*), што показује да се пре упрошћавања деклинацијског система ово значење обележавало дативом, а не генитивом“ (Ивић 1985², 112).

Представљени дијалекатски примери омогућавају да се успостави „динамика формалне прерасподеле средстава“ за исказивање посесивности на терену четири српска дијалекта, следећи правац север — југ. Идући за цитираном теренском грађом из српских народних говора, успостављамо синхрони ланац, који очигледно одражава (или подражава) установљени дијахрони низ, јасно сведочећи о начину продора датива у супстантивне посесивне синтагме — на основу семантичке аналогije генитивних и дативних падежних синтагми: посесивни генитив → посесивни генитив // посесивни датив → посесивни датив // посесивни генитив → посесивни датив → посесивни датив // *на*-конструкција → *на*-конструкција // посесивни датив → *на*-конструкција.

Случајеви замене посесивног генитива дативом јављају се још у старословенским текстовима, а сретали су се и у разним стадијумима развоја готово свих словенских језика. Као што је познато, ни у једном од савремених балканских језика нема посебних флективних облика генитива и датива, јер је дошло до изједначавања њихових првобитних облика и функција.⁹ У вези с реченим, а имајући у виду материјал из појединих српских народних говора, јасно разазнајемо процесе из прошлости: оне функције које су генитив и датив раздвајале као два различита падежа нису могле више играти улогу у нијансирању њихових посесивних употреба. Две су употребе изједначене и створена је могућност да један падеж престане да буде коришћен с одређеним значењем. Адноминални посесивни генитив уступио је место адноминалном посесивном дативу.

⁹ О синкретизму генитивног и дативног падежног облика у језицима балканског језичког савеза уп. Асенова 1989, 59–61. Ауторка сматра да су у самим балканским језицима постојали предуслови за изједначавање ова два падежна облика и да су међујезички контакти само оснажили једну општу тенденцију (Иста, 61). Ово измештање једног синтаксичког средства другим образлаже З. Тополињска, издвајајући конструкције које су наговестиле преклапање функционалних зона генитива и датива (Тополињска 1988).

Својевремено је А. Н. Собољев упозорио да је за утврђивање релевантних чињеница и процеса у историји балканословенских језика неопходан „новый источник информации по истории балканославянских языков“, при чему је предложио да то буду српскохрватски народни говори контактних зона и говори тзв. прелазне косовско-ресавске зоне¹⁰ (Соболев 1989, 221). Разлоге за такав свој предлог изнео је одмах потом: „Именные системы этих говоров, представляя как бы различные ступени перехода к аналитизму (от момента его зарождения до практически полной его победы), являются несомненно важнейшим источником для своего рода 'типологической' верификации результатов исследования истории падежной системы говоров, отражённых памятниками средневековой балканославянской письменности“ (Исти, 222). Специфична, доскора непозната ситуација у тзв. прелазном говору Параћинског Поморавља потврђује на изврстан начин „преломни“ тренутак у развоју *именички посесивни датив* → *аналитичка предлошко-падежна конструкција*. Успостављање именичког посесивног датива као потпуног синтаксичког и семантичког еквивалента посесивног генитива означава једну прелазну карику у „ланцу поступности“, у коме би следећа карика била — стварање конструкције с предлогом и неутрализованом дативном флексијом.

*

Дакле, грађа из појединих српских народних говора, представљена по географском распореду, у правцу север — југ, потврда је транспоновања *темјоралности* у *линеарности* када је реч о средствима изражавања посесивности у супстантивним конструкцијама. Географско распрострањавање разматране језичке особености представља одређену врсту реинтерпретације њеног историјског развоја.

Литература

- Алексић/Вукомановић 1966: Радомир Алексић и Славко Вукомановић, *Основне особине александровачког и брусског говора*, Анали Филолошког факултета VI, Београд, 291–319.
- Антонић 2004: Ивана Антонић, *Синтакса и семантика датива*, ЈФ LX, Београд, 67–97.
- Асенова 1989: Петја Асенова, *Балканско езикознание. Основни проблеми на балканския езиков съюз*, Софија.

---

¹⁰ Собољев наводи да се говори косовско-ресавског дијалекта могу сматрати прелазнима од говора са синтетичком деklinацијом према говорима са аналитичком деklinацијом, или обратно.

- Богдановић 1979: Недељко Богдановић, *Говори Бучума и Белог Пошока*, СДЗБ XXV, Београд.
- Богдановић 1987: Недељко Богдановић, *Говор Алексиначког Поморавља*, СДЗБ XXXIII, Београд, 7–302.
- Вукадиновић 1996: Вилотије Вукадиновић, *Говор Црне Траве и Власине*, СДЗБ XLII, Београд, 1–317.
- Грковић 1968а: Милица Грковић, *Неке особине говора села Лукова*, ППЈ 4, Нови Сад, 121–131.
- Грковић 1968б: Милица Грковић, *Уйошреба њадежа у чумићком говору*, ППЈ 4, Нови Сад, 133–159.
- Ивић 1957: Павле Ивић, *О говору Галијољских Срба*, СДЗБ XII, Београд.
- Ивић 1985²: Павле Ивић, *Дијалектологија српскохрватског језика. Увод и шћо-кавско наречје*, Нови Сад.
- Ивић et al. 1997: Павле Ивић, Жарко Бошњаковић и Гордана Драгин, *Банайски говори шумадијско-војвођанског дијалекта (друга књига: морфологија, синтакса, закључци, шћекстови)*, СДЗБ XLIII, Београд.
- Јовић 1968: Душан Јовић, *Тршћенички говор*, СДЗБ XVII, Београд, 1–239.
- Марковић 2000: Јордана Марковић, *Говор Зайлања*, СДЗБ XLVII, Београд, 7–307.
- Минчева 1964: Ангелина Минчева, *Развој на дателния притежателиен падеж в българския език*, София.
- Милорадовић 2003: Софија Милорадовић, *Уйошреба њадежних облика у говору Параћинског Поморавља. Балканистички и етномиграциони аспекти*, Посебна издања Етнографског института САНУ 50, Београд.
- Пецо/Милановић 1963: Асим Пецо и Бранислав Милановић, *Ресавски говор*, СДЗБ XVII, Београд, 241–367.
- Поповић 1968: Иван Поповић, *Говор Госјођинаца у светлости бачких говора као целине*, Посебна издања САНУ, књига CDXXXV, Одељење литературе и језика, књига 21, Београд.
- Радић 1990: Првослав Радић, *Цршћице о говору села Мрче у куришумлијском крају*, СДЗБ XXXVI, Београд, 1–74.
- Реметић 1996: Слободан Реметић, *Сршћски ѡризренски говор I (гласови и облици)*, СДЗБ XLII, Београд, 319–614.
- Симић 1980: Радоје Симић, *Синтакса левачког говора I*, СДЗБ XXVI, Београд, 1–146.
- Соболев 1989: Андрей Н. Соболев, *Србохорватская диалектология и изучение истории балканославянских языков*, ЗбФЛ XXXII/2, Нови Сад, 215–224.
- Соболев 1991: Андрей Н. Соболев, *Категория падежа на периферии балканославянского ареала*, ЗбФЛ XXXIV/1, Нови Сад, 93–139.
- Стевановић 1950: Михаило Стевановић, *Ђаковачки говор*, СДЗБ XI, Београд, 2–151.
- Томић 1987: Миле Томић, *Говор Радимаца*, СДЗБ XXXIII, Београд, 303–474.
- Тополињска 1988: Зузана Тополињска, *Дайшивниош однос и кирилметодиевско-шо јазично наследство*, Кирилметодиевскиот период и кирилметодиевската традиција во Македонија, Скопје, 153–158.
- Ћирић 1983: Љубисав Ћирић, *Говор Лужнице*, СДЗБ XXIX, Београд, 7–119.
- Ћирић 1999: Љубисав Ћирић, *Говори Понишавља*, СДЗБ XLVI, Београд, 7–262.

Скраћенице часописа

ЗбФЛ: *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику.*

ЈФ: *Јужнословенски филолог.*

ППЈ: *Прилози проучавању језика.*

СДЗБ: *Српски дијалектолошки зборник.*

R é s u m é

Sofija Miloradović

„ВРОДЕ РАЗВЕРНУТОЙ В ПРОСТРАНСТВЕ ДИАХРОНИИ“

Dans le travail ci-présent on démontre, sur les exemples de quelques parlers populaires serbes, que la situation synchronique dans les dialectes serbes présente une certaine sorte de ré-interprétation du développement historique des manières d'exprimer la possession dans les constructions substantives. Cet article met en relief l'importance de l'étude de la syntaxe dialectale pour la déduction des conclusions valables dans le domaine de la dialectologie historique, étant donné que l'aire des différentes formes d'exprimer la vraie possession (*кућа мога оца // моме оцу кућа // на мојега оца кућа*) ainsi que la possession appelée existentielle (*сестра мога оца // моме оцу сестра // на мојега оца сестра*) représente, d'après le corpus formé à la base de quatre dialectes serbes (le dialecte de Šumadija et Voïvodine, celui de Smederevo et Vršac, celui de Kosovo et Resava et le dialecte de Prizren et Timok), la réinterprétation du développement historique des manières d'exprimer cette catégorie sémantique, reflétant des procès analogues dans l'histoire des langues slaves des Balkans.